

Jože Hudales

ROJSTVA, POROKE IN SMRTI PRED DVESTO LETI

ANALIZA PODATKOV IZ MATIČNIH KNJIG FARE SV. JOŠTA OD 1789-1798.

Raziskovanje socialnih razmer in t.i. "vsakanjega življenja" v preteklosti je še zmeraj nekako ob robu glavnege toka raziskav različnih družboslovnih oz. humanističnih znanosti, čeprav se ga lotevajo etnologi, sociologi, zgodovinarji, pa tudi antropologi. Vzroki so v prevladujoči predmetni in problemski naravnosti navedenih ved, ki se šele v zadnjem času opuščajo tudi pri nas. Prav gotovo pa je razlog za tako zanemarjanje tudi v strukturi virov, ki je za tovrstne raziskave razmeroma skopo ali pa zahtevajo dolgotrajno in mukotrpno zbiranje na mikroravni, rezultati pa so običajno in na prvi pogled sila skromni.

V velenjskem muzeju smo ob več različnih priložnostih že zbirali podatke iz matičnih knjig, ki so jih vodili po župnijah v glavnem od 17. stoletja dalje. Doslej smo pregledali le majhen del matičnih knjig; knjige fare sv. Martina pri Velenju in sv. Martina v Šmartnem ob Paki za drugo polovico 19. in prvo polovico 20. stoletja so pregledane le sumarno. Popolna obdelava matičnih knjig (torej z izpisom vseh podatkov) za čas od 1789 do 1798 pa je bila opravljena za faro sv. Jošta na Paškem Kozjaku. Prav rezultate obdelave teh podatkov bomo prikazali v tem članku.^{1/}

1/ Matične knjige obeh far sv. Martina je izpisal prof. Janko Goričnik na matičnem uradu v Velenju, knjige iz fare sv. Jošta pa Mirna Macur. Podatke je v računalnik vnašala Suzana Puc. Vsem se za pomoč pri zbiranju gradiva zahvaljujem, posebej še osebjem matičnega urada in župniku Jožetu Kemcu, ki so nam gradivo prijazno posredovali.

Na prvi pogled gre pri tovrstnih raziskavah za zelo nekoristne podatke, ki bi morda koristili le komu, ki želi nekoliko pogledati kako je z njegovim "pedigrejem". V matičnih knjigah lahko najdemo v glavnem le podatke o imenih rojenih, njihovih staršev, imena in starost mladoporočencev ter imena in starost umrlih. Podatki o boleznih in poklicih staršev, zakoncev ali umrlih so navedeni le včasih. Vedno pa je naveden tudi datum, sestavni del vsakega rojstva, poroke ali smrti. Vendar z dovolj skrbnim urejanjem in razvrščanjem teh podatkov lahko pridemo do zanimivih sklepov, ki nam marsikaj povedo o življenju naših prednikov.

Z izpisom vseh podatkov iz matičnih knjig fare sv. Jošta na Paškem Kozjaku za desetišletje 1789 do 1798 smo dobili podatke o 631 osebah, vendar so se mnogi pojavili v matičnih knjigah po večkrat v različnih vlogah: npr. ženi, nato še nekajkrat kot očetje in nazadnje kot umrli itd. Po primerjanju teh oseb po priimkih, imenih in naslovih ter izločanju tistih, ki se pojavljajo v večih vlogah, je ostalo 494 oseb, ki so v desetletju 1789-1798 živeli v fari Sv. Jošta na Paškem Kozjaku.

Med njimi je bilo 233 žensk (47,16%) in 261 moških. Kolikšen del celotnega prebivalstva predstavlja to število, lahko le sklepamo, saj podatkov štetij prebivalstva iz tega časa nimamo. Prav gotovo gre vsaj za polovico vsega tedanjega prebivalstva fare. To sklepamo iz analize priimkov (teh je skupaj 84), različnih naslovov in osebnih imen, pod katerimi se isti priimki pojavljajo. Tako kaže, da imamo opravka z okrog 120 družinami. Vsekakor pa izpis podatkov le za eno desetletje pove premalo za natančnejšo tovrstno analizo. Ta naj bi razkrila tudi neke vrste hišno in rodbinsko zgodovino na Paškem Kozjaku,

na osnovi nje pa bi lahko dobili popolno sliko o celotnem prebivalstvu fare v izbranem časovnem preseku.

Kot zanimivost pa vendarle navedimo nekaj najpogostejših priimkov na Paškem Kozjaku in število oseb, ki jih nosijo.

Tabela 1: Priimki na Paškem Kozjaku od leta 1789 do 1798

PRIIMEK	ŠTEVILO	PRIIMEK	ŠTEVILO
PRELOŽNIK	31	GOLČAR	12
DOBOVIČNIK	22	SUŠEC	12
ŠPEGU	21	MARŠNAK	11
PUŠNIK	19	PACNIK	11
RAMŠAK	18	JURKO	10
LIPNIK	14	BLAŽIČ	10
PEKLENEK	13	PODLESNIK	10
OKROŠNIK	13	KLINC	10

Natančneje sem obdelal tudi podatke o osebnih imenih ljudi, ki so se pojavila v matičnih knjigah. Primerjava imen po spolih daje prav zanimivo sliko; medtem ko so 233 ženskam v vzorcu nadeli le 18 imen, so 261 moškim ob rojstvu izbrali kar 34 različnih imen. Ovrednotenje tega podatka je težavno, ker tovrstne historične analize imen še niso bile opravljene. Prav gotovo pa lahko sodimo, da je eden izmed vzrokov v tem, da so pri moških potomcih lahko izbirali med mnogo večjim številom imen moških svetnikov. Analiza datumov rojstva in morebitnih povezav z godovi najbližjih svetnikov zaradi prekratkga zajetega časovnega obdobja še ni smiselna. Vsekakor pa je zanimivo, da otrokom ženskega spola niso pogosto dajali imen po najbližjem koledarskem svetniku, saj bi bil potem znaten delež imen, ki so izpeljane iz imen svetnikov: npr Jožefa, Antonija, Jerneja, Andreja itd.

Za moška imena pa je gotovo, da so zlasti prvorojencem dajali imena tudi po imenu botra, očeta ali deda. Vendar bo tovrstne trditve mogoče potrditi in kvantificirati šele, ko bodo zajeti podatki vsaj za dobo pol stoletja. Tedaj bo mogoče tudi ugotoviti, ali je pri večji izbiri moških imen igralo določeno vlogo tudi hotenje, da bi moškemu potomcu, ki je tedaj predstavljal neke vrste nadaljevalca rodu, z izbiro imena prisodili večjo veljavo in individualno noto in ga tako ločili od ostalih rojencev.

Tabela 2: Najpogostejša moška in ženska osebna imena

IME	ŠTEVILO	IME	ŠTEVILO
MARIJA 65		JURIJ	24
JERA	33	JOŽEF	21
AGNES	22	ANTON	19
HELENA	18	JAKOB	15
ELIZABETA	18	ANDREJ	14
MARGARETA	17	BLAŽ	13
URŠULA	16	JERNEJ	13
ANA	13	MATEVŽ	11
KATARINA	8	MATIJA	11
AGATA	7	TOMAŽ	11

Razvrstitev osebnih imen po treh generacijah oseb (otroci do 15 let, aktivna generacija od 16. do 49. leta, generacija nad 50 let) ne kaže bistveno drugačnih rezultatov. Število zajetih ljudi v generaciji nad 50 let je premajhno (13 žensk in 7 moških), da bi lahko sodili o morebitnem spreminjanju "mode" osebnih imen. Kljub temu lahko rečemo, da so zapisana imena v najstarejši generaciji opazno različna od prevladujočih imen v mlajših generacijah. Za oba ostala generacijska razreda so pri ženskih imenih značilni majhni pomiki po tabeli, vendar ostaja izbor najpogostejših imen več ali manj enak. Nekaj več sprememb je med odraslimi in otroki moškega spola.

Najbolj zanimivo sliko pri taki razporeditvi oseb, ki so navedene v matični knjigi, daje struktura po spolu v omejenih treh generacijah, ki dispariteto spolov (52.84% moških in 47.16% žensk) prikazuje v čisto drugačni luči:

Tabela 3: Razvrstitev prebivalstva po starostnih kategorijah

generacija	do 15 let	odrasli	nad 50 let	SKUPAJ
ženske	75	145	13	233
moški	107	145	9	261
SKUPAJ	182	290	22	494

Prej prikazan presežek moških se v tej tabeli pokaže izključno kot presežek v generaciji do 15 let. Seveda pa moramo opozoriti, da gre le za približke, saj ne moremo kar enostavno trditi, da je npr. leta 1795 na Kozjaku žive-lo 5% manj žensk kot moških ali da je bilo razmerje med ženskami in moškimi v starosti do 15 let kar 1:1,4. Neka-teri med upoštevanimi osebami so namreč do tega leta že umrli, drugi se še niso rodili itd. Vsekakor bo potreb-no za tako strukturno analizo obdelati podatke vsaj za polstoletno dobo.

Tudi dostopni primerjalni podatki običajno pokažejo drugačno podobo disproporcev v spolu; v Kranju je bilo npr. leta 1754 manj moških (46.21%). Podobne podat-ke poznamo tudi za štetja prebivalstva v našem stoletju, ko je bilo npr. v Sloveniji leta 1921 47,7% moških, leta 1931 48,2% in leta 1948 46,9% moških.¹²⁾

Odgovor najbrž leži v dejstvu, ki so ga ugotovili že prvi demografi, da se rojeva tudi od 6 do 7% več dečkov kot deklic, vendar je kasneje - do mladeniške dobe, mor-taliteta moških večja. Tudi med mrtvorojenimi je delež moških mnogo večji. Število umrlih moških in žensk se izenačuje šele pri 20. letu. V kasnejših starostnih ob-dobjih pa je mortaliteta moških zopet večja kot morta-

¹²⁾ A. Lah: *Slovenija sedemdesetih let*, Ljubljana 1977, str. 46-47; M. Štuhec: *O družini v Kranju sredi 18. stoletja*, ZČ 1.37, Ljubljana 1984, str. 273-284.

liteta žensk. Tako je v strukturnih prerezihi skozi določen čas na splošno žensk več kot moških.^{13/}

Tako je torej razumljivo, da je bilo na Paškem Kozjaku med generacijo "odraslih" (od 16. do 50. leta) število moških in žensk natančno 1:1, v generaciji starejših od 50 let le nekaj več žensk kot moških in med otroki skoraj 59% umrlih otrok moškega spola. Sicer pa tako neskladje v številu moških in žensk potrjujejo tudi podatki o rojstvih iz matične rojstne knjige v navedenem obdobju.

ROJSTVA

Skupaj je bilo v desetletju 1789-1798 na Paškem Kozjaku rojenih 162 otrok, oz. v povprečju 16.2 na leto. Med rojenimi v tem obdobju je bilo kar 93 dečkov (57.4%) in le 69 deklic. S tem je prej navedeno nesorazmerje med spoloma zadovoljivo pojasnjeno. Ob tabeli se seveda zastavlja še mnogo vprašanj v zvezi z rodnostjo, številom otrok v posameznih družinah, presledki med posameznimi porodi ipd., ki bodo morala počakati, da bodo v obdelavo pritegnjena daljša časovna obdobja.

Tabela 4: Rojstva na Paškem Kozjaku od 1789-1798 po mesecih:

mesec roj.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
št. moških	8	15	9	8	3	8	8	5	9	5	7	8
št. žensk	5	9	9	6	6	5	2	3	8	6	5	5
skupaj	13	24	18	14	9	13	10	8	17	11	12	13
moških v %	8.6	16.1	9.7	8.6	3.2	8.6	8.6	5.4	9.7	5.4	7.5	8.6
žensk v %	7.2	13.0	13.0	8.7	8.7	7.2	2.9	4.3	11.6	8.7	7.2	7.2
skupaj v %	8.0	14.8	11.1	8.6	5.6	8.0	6.2	4.9	10.5	6.8	7.4	8.0

Zanimiva je podrobnejša obdelava podatkov o številu rojstev po mesecih v letu. Največ otrok na Paškem

^{13/} Dr. M. Bosanac: *Vanbračna porodica*, Zagreb 1976, str 131-136.

Kozjaku je bilo rojenih februarja (14.8%), marca (11.1%) in septembra (10.5%), opazno najmanj pa maja (5.6%), julija (6.2%) in avgusta (4.9%). Za iskanje vzrokov je vzorec 162 rojstev gotovo majhen, vendar je zanimiva vzporednica s podobnimi podatki za Maribor v drugi polovici 18. stoletja in župnije Slovenska Bistrica v 17. stoletju.

V Mariboru je bilo največ otrok rojenih januarja, februarja, marca, oktobra in novembra, v Slovenski Bistrici pa januarja, februarja maja in novembra. V obeh primerih je bilo razmerje pojasnjeno s tem, da je bilo v teh mesecih pač največ časa, da je porodnica prestala začasno delovno nesposobnost. Ne glede na to, da razlaga implicira "planiranje družine" in neke vrste kontracepcijo, pa se zdi vsaj za Maribor nekoliko prehitra, saj se naračuna na "kmečki delovni ritem", ki za mesto najbrž ni bil odločujoč.^{/4/}

Prepričani smo lahko, da so ritem rojevanja tudi na Kozjaku že tedaj znali uravnavati s spolno vzdržnostjo, gotovo pa so poznali tudi nekaj naravnih sredstev za zgodnjo odpravo plodu. Še pred nedavnim je bilo na Kozjaku zapisano ustno izročilo o uporabi korenine peteršilja in teloha za povzročitev splava. Načrtovanje porodov na zimski čas, ko je "največ časa", bi torej bilo mogoče. Vendar se zdi, da je mogoče tovrstne podatke deloma razložiti z meseci spočetja. Ugotovimo, da so na Kozjaku v zadnjem desetletju 18. stoletja daleč največ otrok spočeli maja, junija (rojeni so bili februarja in marca) in decembra, najmanj pa novembra (4.9%), ter avgusta in oktobra. Tako bi lahko na osnovi podatkov iz rojstnih knjig sklepali tudi na nekatere spolne navade

---

/4/ S. Radovanovič: *Mesto Maribor v luči matičnih knjig 18. stoletja*, Kronika L39/1991, št.3, Ljubljana 1991, str.34; Jože Koropec: *Matične knjige iz 17. stoletja za župnijo Slovenska Bistrica*, Zbornik občine Slovenska Bistrica II. del, str. 33.

Kozjačanov, in da že tedaj maj kot mesec ljubezni ni bil neznan. Seveda pa bo treba te hipoteze s kasnejšimi analizami datumov spočetja npr. prvorojenih in nezakonskih otrok v daljšem časovnem obdobju potrditi.

V obravnavanem času je bilo na Kozjaku rojenih 10 nezakonskih otrok. To ni malo, saj predstavlja 6.17% vseh rojenih. Tudi v primerjavi s podatki iz nekaterih drugih analiz, so v tem pogledu na Kozjaku dosegli kar evropske standarde; v Evropi je namreč pod silnim pritiskom cerkve v 17. stoletju število nezakonskih otrok hitro upadalo in nato v 18. stoletju ponovno začelo naraščati:

Tabela 5: Delež rojstev nezakonskih otrok

kraj	1700	1730-54	1781-90	1791-800	1801-10
Moste				0.40%	4.80%
Kranj					1.58%
24 angleških župnij	1.90%	3.70%	5.40%	6.00%	6.30%
Paški Kozjak				6.17%	

Kakšen je bil tedaj odnos cerkve in skupnosti do nezakonskih otrok je samo po podatkih iz matičnih knjig težko reči, povzamemo pa lahko, da vsaj na zunaj nezakonski otroci niso bili obeleženi z imeni manj znanih svetnikov, kot se je to marsikje dogajalo. Matere na Kozjaku so svojim desetim otrokom, ki so bili plod "prepovedanega sadu" lahko dale čisto običajna imena: Jožef, Jurij, Martin ali Gregor ter Uršula, Marija, Helena, Margareta itd.

POROKA

Poročne matične knjige pokažejo, da se je v zadnjem desetletju 18. stoletja na Kozjaku poročilo 38 parov. Preprosti izračuni pa pokažejo naslednje značilnosti porok:

Tabela 6: Statistika porok na Paškem Kozjaku 1789-1798

zakonca	1	2	3	4
število zakonov	3	25	10	38
povp.starost moža	23.6	30.5	25.9	28.7
povp.starost žene	23.6	21.1	31.1	23.9
povprečna razlika	-	9.4	5.2	4.8
največja razlika	-	32.0	10.0	32
min. star. moža	20	19	17	17
mak. star. moža	28	56	64	64
min. star. žene	20	14	21	14
mak. star. žene	28	42	69	69

LEGENDA:

1 - oba zakonca sta enako stara

2 - mož je starejši od žene

3 - žena starejša od moža

4 - skupaj

Tabela kaže le vzorec 38 porok oz. 76 parov, kar je samo po sebi nekoliko nizek vzorec, vendar je hkrati dovolj zgovoren dokaz, da gre za drugačne čase. Že dejstva, da je v več kot četrtini zakonov žena starejša od moža, da je povprečna starostna razlika v zakonih, kjer je moški starejši 9,4 leta in v zakonih, kjer je starejša ženska 5.2 leta, da so moški v zakon stopali stari skoraj 29 in ženske skoraj 24 let, kažejo, da je šlo za t.i. zakone "iz razuma" in da je ljubezen igrala manj pomembno vlogo.

Sicer pa moramo v tem pogledu pritrditi francoskemu raziskovalcu zgodovine družine Flandrinu, da bi bila poroka iz ljubezni "pravo hudodelstvo" do bodočih otrok, če bi se par poročil brez sredstev za preživljanje. Zato se je od 15. stoletja dalje nenehno povečevala starost zakonskih partnerjev. Pri dekletih npr. navaja, da je povprečna starost od 22 let v 17. stoletju zrasla do konca 18. stoletja na 25 let. Tudi v Angliji je od 16. do 18. stoletja povprečna starost moških zrasla s 27 na 28 let,

pri ženskah pa od 25 na 27 let. Tako pozne poroke so torej v glavnem rezultat skromnih materialnih razmer, zato so bili tudi mnogo bolj (kot danes) pogosti zakoni, kjer je žena starejša od moža, ali je večja razlika v letih, poroke z vodovci in vdovami itd.^{/5/}

V tem času je na Paškem Kozjaku še trdno veljalo pravilo, da se je treba ženiti ali možiti v predpustnem času; januarja in februarja je bilo sklenjeno kar 26 (68.4%) zakonov, za ostale pa lahko domnevamo, da zaradi različnih vzrokov ni bilo mogoče počakati na predpust:

Tabela 7: Število porok po mesecih

mesec	jan.	feb.	apr.	jun.	sept.	okt.	nov.
št.porok	9	17	1	5	2	1	3

SMRT

Del vsakdanjega življenja Kozjačanov je bila v zadnjem desetletju 18. stoletja tudi smrt. Bila je prav gotovo bolj njihova, kot je naša, bolj navzoča v vsaki hiši in vsakdanjem življenju kot je danes, ko smrt odrivamo ob rob naše zavesti, dokler je to pač mogoče. Tedaj se tega pač ni dalo storiti. Smrtna kosa je skorajda vsako leto obiskala to ali ono hišo, in če je prizanesla eni hiši, se je zagotovo oglasila pri sosedih. Sicer pa so ravno podatki iz matičnih mrliških knjig najbolj zgovorni - in grozljivi:

/5/ Jean Louis Flandrin: *Družina. Sorodstvo družina in spolnost v Franciji od 16. do 18. stoletja*, Ljubljana 1986, str. 170-75; Majda Čermić: *Procesi spreminjanja družine od 15. do 19. stoletja*, ZČ I. 42, št. 4, Ljubljana 1988, str.545-46.

Tabela 8: Smrtnost na Paškem Kozjaku po starostnih skupinah in spolu

STAROSTNA SKUPINA	MOŠKI		ŽENSKE		SKUPAJ	
	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%
0-1	16	28.1	8	21.1	24	25.3
1-5	15	26.3	6	15.8	21	22.1
6-10	5	8.8	1	2.6	6	6.3
10-15	4	7.0	0	0.0	4	4.2
16-20	1	1.8	3	7.9	4	4.2
21-30	2	3.5	0	0.0	2	2.1
31-40	2	3.5	6	15.8	8	8.4
41-50	5	8.8	3	7.9	9	9.5
51-60	2	3.5	6	15.8	7	7.4
61-70	3	5.3	2	5.3	5	5.3
71-75	0	0.0	2	5.3	2	2.1
76-80	2	3.5	0	0.0	2	2.1
81-85	0	0.0	1	2.6	1	1.1
86-90	0	0.0	0	0.0	0	0.0
nad 90	0	0.0	0	0.0	0	0.0
SKUPAJ	57	100.0	38	100.0	95	100.0

Podatki kažejo katastrofalno nizko povprečno oz. pričakovano starost, ki znaša med vsemi 95 umrlimi komaj nekaj več kot 22,6 let. Vzrok je seveda v tem, da precej več kot polovica Kozjačanov ni dočakala 10 leta. Če od skupnega števila umrlih odštejemo otroke, ki so preživel deset let starosti, je povprečna starost moških le 43 let in žensk 45,6 let. Tistih let, ki bi jih danes imenovali "lepa starost", ni dočakalo veliko prebivalcev Kozjaka. Le nekaj več kot vsak deseti je lahko pričakoval, da bo živel več kot 60 let. Le dva moška sta dočakala med 76 in 80 let, ena ženska pa je umrla v 82. letu starosti.

Pregled umrljivosti po spolu v tem časovnem obdobju

pokaže, da je umrlo precej več moških (60%). Hkrati bi lahko tudi rekli, da so moški na Kozjaku pokazali tudi precej manj življenjske trdoživosti kot ženske. Med vsemi umrlimi osebami moškega spola jih je 63.2 % umrlo že pred dopolnjenim desetim letom, mladeniška leta (16 in več let) pa so od desetih dečkov dočakali le še trije.

Mnogo bolj ugodno, čeprav za današnje razmere, ko je smrt otroka prava izjema, še vedno grozljivo, je bilo otroštvo deklet. Med njimi desetega rojstnega dne ni dočakalo "le" 39.5 % deklic. Isti delež velja tudi za čas do 15 leta, saj v tej starostni dobi ni umrlo prav nobeno dekle. Zato pa močno poraste delež umrlih deklet od 15. do 20. leta starosti, kar je gotovo nekoliko nenavadno. Morda je to dejstvo povezano s prej navedenimi zelo nevarnimi metodami za odpravo plodu. Zanimivo je tudi, da je zelo velik delež umrlih žensk v starostni skupini od 31 do 40 let, kar je gotovo povezano z izčrpanostjo od številnih porodov. Sicer pa se težak porod kot vzrok smrti izrecno navaja v treh primerih.

Taki podatki so značilni za t.i. predindustrijske evropske družbe 16. in 17. stoletja. Pravzaprav kažejo podatki še slabše razmere, kot so bile npr. na francoskem podeželju v 16. stoletju. Pričakovana - povprečna življenjska doba je bila tam npr. 32 let. Povprečna stopnja smrtnosti v prvem letu življenja je bila med 15 in 30 %, torej jih je od vseh rojenih otrok v prvem letu umrlo do 30%. V naslednjih letih se je stopnja smrtnosti znižala, toda dobo 20 let je dosegla le polovica vseh rojenih (na Kozjaku le 37%). Podobni so bili podatki iz Francije tudi za 18. stoletje. Zanimivo pa je, da so bolj pogosto preživeli mlajši bratje in sestre, kot prvorojenci, kar je podatek, ki ga bo treba preveriti tudi še na Kozjaku. ¹⁶⁾

¹⁶⁾ Majda Černič: *Procesi spreminjanja družine od 15. do 19. stoletja*, ZČ l. 42, št. 4, Ljubljana 1988, str. 545-46.

Vzroki smrti so sicer v večini primerov v mrliških matičnih knjigah zapisani, vendar so jih ugotavljali priučeni mrliški ogledniki, zato je težko soditi o njihovi natančnosti. Značilno pa je, da je pri večini umrlih v vseh starostnih skupinah kot vzrok smrti napisana "življenjska slabost" (26 primerov). Kot zelo pogost vzrok smrti pa je navedena še griža (14), kolika (5 primerov) in različne vrste prehladnih bolezni, kot so vročica, kašelj, pljučnica in angina (18 primerov).

NAMESTO SKLEPA

Nemogoče je ob koncu tega besedila napisati nekaj veljavnih in tehtnih sklepov, ki jih nadaljnja raziskovanja navedene problematike v tem ali onem segmentu ne bi ovrgla. Članek je bil napisan pač "za pokušino", ali lahko obsežnejše raziskave prebivalstvene problematike v Šaleški dolini dajo kakšne pomembne vsebinske rezultate. Mislim, da je odgovor vsekakor pritrdilen in da ne bi bilo nekoristno, če bi se kdo lotil obsežnega (raje giantskega) dela in obdelal matične knjige Šaleške doline, vendar ne le sumarno, kot doslej, ampak v celoti - z vso strukturo podatkov. Z dodatnimi podatki o posebnih razmerah iz ohranjenih katastrof in rezultatov štetij prebivalstva bi tako dobili neprecenljivo bogato zakladnico podatkov o malem človeku, njegovih tegobah in radostih, ki sicer za glavni tok zgodovine, političnih in gospodarskih razmer niso bili odločujoči, vendar so za spoznavanje preteklosti Šaleške doline prav tako pomembni, morda še bolj.

Podružnica Simona Blatnika v Starem Velenju okoli leta 1930.